

PAPER DETAILS

TITLE: SOSYAL MEDYA VE YAPILAN PAYLASIMLAR ÜZERINE KUR`ANI BIR
DEGERLENDIRME

AUTHORS: Ekrem BAYAT

PAGES: 1-28

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1946824>

**SOSYAL MEDYA VE YAPILAN PAYLAŞIMLAR ÜZERİNE KUR'ÂNÎ
BİR DEĞERLENDİRME**

A Qur'anic Evaluation on Social Media and Sharing

Ekrem BAYAT

Dr. Öğr. Üyesi Binali Yıldırım Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Arap Dili ve Belagatı
Anabilim Dalı

Assistant Dr., Binali Yıldırım University, Faculty of Theology,
Department of Arabic Language and Eloquence, Denizli/Turkey

ekrem.bayat@erzincan.edu.tr

<http://orcid.org/0000-0002-8466-8053>

Makale Bilgisi – Article Information

Makale Türü/Article Type: Araştırma Makalesi/ Research Article

Geliş Tarihi/Date Received: 29/08/2021

Kabul Tarihi/Date Accepted: 26/09/2021

Yayın Tarihi/Date Published: 31/12/2021

Atıf/Citation: Bayat, Ekrem. "Sosyal Medya ve Yapılan Paylaşımlar Üzerine Kur'ânî Bir Değerlendirme". *Universal Journal of Theology* 6/2 (2021): 1-28.

Sosyal Medya ve Yapılan Paylaşımlar Üzerine Kur'ânî Bir Değerlendirme

Öz

Sosyal medyanın insanların ahlaki yapısı üzerindeki olumsuz etkileri herkes tarafından bilinen bir gerçektir. Facebook, Twitter, Instagram, Pinterest, Youtube, Google Plus gibi paylaşım platformları iletişim imkânı sunmasının yanı sıra sağladıkları içeriklerle insanları kendilerine bağımlı yapmakta, ahlaki bozulmaya neden olmaktadır. Bunun da ötesinde kişilik, kimlik ve sorumluluk açısından zafiyete neden olurken, aile ilişkilerini dönüştürmekte, değerlerin yitirilmesine ve başkalaşmaya neden olmaktadır. Modernite ve küreselleşmenin beraberinde getirdiği sınırsız hareket alanı, insanların etrafını kuşatmakta olup, beraberinde ahlaki anlamda, büyük ölçekte toplumsal, küçük ölçekte ailevi sorunlara neden olmaktadır. Bu nedenle sosyal medya günümüz insanının en dramatik imtihanlarından biridir. İşte bu ciddi sorunun boyutlarını ortaya koymak ve çözüm teklifleri sunmak amacı ile bazı ayetler tahlil edilmiştir..

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Medya, İletişim, iftira, yalan.

A Qur'anic Evaluation on Social Media and Sharing

Abstract

The negative effects of social media on the moral structure of people is a fact known by everyone. Sharing platforms such as Facebook, Twitter, Instagram, Pinterest, Youtube, Google Plus not only provide communication opportunities, but also make people dependent on them with the content they provide and cause moral degradation. Moreover, while it causes weakness in terms of personality, identity and responsibility, it transforms family relations, causes loss of values and alteration. The unlimited scope of action brought about by modernity and globalization surrounds people and causes moral problems, social problems on a large scale, and familial problems on a small scale. For this reason, social media is one of the most dramatic tests of today's people. Here, some verses have been analyzed in order to reveal the dimensions of this serious problem and to offer solutions.

Keywords: Quran, Media, Communication, slander, lie.

Giriş

İnsanı diğer varlıklardan ayıran en temel özelliklerden biri olan iletişim, günümüzde yeni bir boyut kazanmıştır. Gelişen teknoloji ve moderniteye olan düşkünlük iletişim araçlarının gelişimine katkı sağlamıştır. İşte bu iletişim araçları, internet ve internet üzerinden yapılan paylaşımlarla yeni bir ivme kazanmıştır. İnsanlar internet ve sosyal ağlar üzerinden birçok fırsatları elde etmiş ama buna ilaveten birçok olumsuzluklara da zemin hazırlamıştır ki bunları şu şekilde özetlemek mümkündür;

Her insanda kendini memnun etmeyen birçok özelliğin bulunması mümkündür. Bunları değiştirme kabiliyetine sahip olan insan, sosyal medyanın oluşturduğu sanal dünya içerisinde, sahte hesaplarla kendilerini olmak istedikleri gibi kolayca tanıtmakta, bu da gelişme ve olgunlaşma çağındaki bireylerin kimlik sorunu yaşamalarına neden olmaktadır.

Olgunlaşma çağında olan bu insanlarda hayatın ilerleyen evrelerinde mahremiyet duygusu gelişmeye başlamaktadır. Bir başka deyişle bireyin kendine ait sırları oluşmaktadır. İşte bu mahrem sırlar, sanal âlemde paylaşılacak sureti ile zaman içerisinde mahremiyet duygularının gelişimini olumsuz etkilemekte hatta kaybolmasına neden olabilmektedir. Reklam dünyasının hayatı

her alanda çevrelemesi ile de pazarlama imkânı elde eden insanlık, kendilerine ait mahremiyetlerini ranta çevirerek bireysel ve toplumsal anlamda ciddi sorunlara neden olmaktadır. Bahsi geçen çıkar çevreleri özellikle gençleri ergenlik dönemlerinde, ütöpik bir hayalin içine çekmekte, aslı olmayan vaatlerle kendi çıkar dünyalarının köleleri yapmaktadırlar. Kadın ticareti ve seks köleliği bu şekilde aldatılan gençlerin ticaretinden oluşan bir sektör haline gelmiştir.

Özellikle son dönemlerde ekranlara yansıyan sahte zenginlikler vepopülarite ile bireyler aldatılmakta, kişiyi kendisi ile örtüşmeyen bir takım davranışları yapmaya sevk etmektedir. Beğenilmek veya farklı olmak için örf, adet ve inançlarına tezat giyimler deneyebilmekte, hatta daha da ileri giderek çıplak resimler paylaşabilmektedir. Bunun sebep olabileceği sakıncaları görmemek ve bilmemek mümkün değildir.

Sosyal medya ile insan kendisini birkaç metrelik alanda birkaç inçlik ekrana hapsetmekte ve kendisini toplumdan soyutlamaktadır. Sanal bir kalabalığın içerisinde gezinen birey, zamanla tarif edilemez bir yalnızlığa mahkûm olmaktadır. Ailesinden, akrabalarından ve arkadaşlarından sosyal medyanın ısıltılı dünyası nedeni ile uzaklaşmakta, bu da onu asosyal bir kişilik haline dönüştürmektedir.

Sanal âlemin sanal kalabalığında saatlerce yazışan bireyler zamanla konuşma kabiliyetlerini yitirmektedir. Bununla da kalmayarak yazışma esnasında zamandan tasarruf edebilmek, daha çok yazışabilmek maksadı ile kelimelerle birlikte dil tahrif edilmektedir. Dilin tahrif edilmesi ile de düşünceler ve anlayışlar da tahrif olmaktadır.

Ekran karşısında hareketsiz geçirilen saatler bedensel bir takım hastalıklara neden olurken günümüzün en tehlikeli hastalığı olan obeziteye de kapı aralamaktadır.

İnsanların kendileri ve birbirleri ile ilişkilerini düzenleme gayesinde olan İslam, fertten topluma, siyasetten ekonomiye, ticaretten dinlenmeye kadar pek çok alanda ilke ve esaslar koymuştur. Bu esaslar gereğince inandığını iddia eden her bir Müslümanın gerçek hayatta olduğu gibi internetin sunduğu sanal âlemde de müslümanca bir tavır sergilemesi gerekmektedir. Aksi halde bireysel ve toplumsal birçok soruna kapı aralanmasına neden olunacaktır. Önlem alınmadığı takdirde kişinin özünden uzaklaşmasına, kendisine ve yaşadığı topluma yabancılaşmasına kadar götürecektir.

Bu nedenle sosyal medya ve paylaşımlar üzerine İslam tarihinde yaşanmış ve ayetlere konu olmuş olaylar incelenerek İslam'ın bu konudaki ilke ve esasları tahlil edilmeye çalışılacaktır.

İfk Hadisesi Örneğinde Sosyal Medya

Hız. Peygamber ve onun eşi Hz. Aişe hakkında ortaya atılan, literatüre “İfk hadisesi” olarak geçmiş olay, Nur suresinin 22. Ayetinin açıklaması bakımından tefsire, Benî Mustalik gazvesinin bir detayı olması bakımından siyere, Hz. Aişe’nin konu ile ilgili anlatmış oldukları nedeni ile de Hadis ilmine konu olmuştur.

İfk, sözlükte, أَفْكٌ “ kökünden türetilmiş iftial babından yalan, iftira ve günah anlamına gelen bir mastardır. Yalan ve iftira yolu ile insandan insana ulaşan bilgidir. Kişiyi gelene kadar kendisinin dahi hissedemediği bilgi olarak da tanımlanmıştır.¹ Bu tanıma göre ifk, doğru olmadığı halde bir kişi ya da topluluk hakkında bir haberin ortaya atılması anlamına gelmektedir. İslam tarihinde Hz. Peygamber’in eşi Hz. Aişe’nin şeref ve namusuna yönelik çirkin bir iftiranın anlatıldığı olaya ad olmuştur.

Olay, Benî Mustalik gazvesinin akabinde Medine’ye dönüş esnasında meydana gelmiştir. İslam tarihinde insanlara birçok açıdan ders veren ve siyer açısından da büyük öneme haiz olanbu olay Hz. Aişe’nin anlatımı ile şu şekilde gerçekleşmiştir;

“Peygamber (as) bir sefere çıktığında eşleri arasında kur’a çeker, kur’a kime çıkarsa onu beraberinde götürdü. Bu savaşta kur’a bana çıkmıştı. Örtünme ayetleri nazil olduktan sonra bu savaşa peygamber (as) ile beraber yola çıktım. Mahfe (hevdec)² içerisinde yolculuğa devam ediyordum. Medine yakınlarında bir yere gelince konaklama yapıldı, ben de mahfeden inerek ihtiyaçlarımı gidermek için kafilden uzaklaştım. Geri döndüğümde gözboncugundan yapılmış kolyemin boynumda olmadığını fark ettim. Geri döndüm ve kolyemi aramaya başladım. Ne kadar zaman geçtiğini fark etmedim ama en sonunda kolyemi bulup tekrar kafilenin olduğu yere döndüğümde, kfile boyunca beni götürenler benim mahfenin içinde olduğum zannı ile mahfemi devenin üzerine yüklemişler ve Medine’ye doğru hareket etmişlerdi. Zayıf olmam nedeni ile benim mahfenin içinde olmadığını anlamamışlardı. Netice olarak kolyemi bulup geri döndüğümde orda kimseyi bulamadım. Mahfemin

¹ Ferâhidî, Ebu Abdurrahman el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm, *Kitâbu'l-Ayn*, Thk. Mehdî el-Mahzûmî, Dâru (Mektebetü Hilâl, trs), 5/416; er-Râzî, Zeynüd'dîn Ebu Abdullah Muhamme b. Ebîbekr b. Abdi'l-Kâdir el-Hanefî, *Muhtârü's-Sihâh*, Thk. Yusuf eş-Şeyh Muhammed, (Mektebetü'l-asriyye, Beyrut, 1999), 1/19; İbn Manzûr, Muhammed b. Mukrim Ali Ebu'l-Fadl Cemâlu'd'dîn, *Lisânu'l-Arap*, (Dâru Sâdır, Beyrut, 1414), 10/ ; ez-zebîdî, Muhammed b. Muhammed Abdu'r-Rezzâk el-Huseyin, *Tâcu'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, Thk. Topluluk, (dâru'l-Hedâye, trs,27/44; .Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Carullah Mahmud b. Ömer , *el- Keşşâf an Hakâiki Çavâmudî't Tenzîl*, (Dâru'l-Kitâbi'l-Arabiyye , Beyrut), 1407, 3/217

² Hamutlar üzerine monte edilen, ahşap çubukların birbirine tutturulması ve üzerinin örtülmesiyle meydana getirilmiş kadınların rahat yolculuk yapmasını sağlayan küçük odaya “hevdec” veya “mahfe” adı verilir.

bulunduğu yere oturdum. Beni kaybettikleri anladıkları zaman geriye dönüp beni konakladığımız yerde arayacaklarını biliyordum. Beklerken uyuyakaldım. Ordunun arkasından unutulmuş eşyaları toplayıp getirmekle görevli Safvân b. Muattal es-Sülemî³, kafilenin konakladığı yere yaklaştığında beni fark etti ve kim olduğumu anladı. Elbisemle yüzümü örttüm. Bana tek kelime dahi etmedi. Sadece “İnnâ lillahi ve innâ ileyhi Râciun” ayetini⁴ okudu ve ardından “Allah’ın rahmeti üzerinizde olsun, neden geride kaldınız” diye sordu, ama ben tek kelime dahi etmedim. Bunun dışında kafilenin mola verdiği yerde onlara yetişinceye kadar aramızda tek kelime dahi konuşulmadı. Devesini yere çöktürdü bende bindim. Nihayet mola yerinde kabileye yetiştik.” Bütün bu olanları bu şekilde anlattıktan sonra Hz.Aişe şunları ilave etti; “Olaylar bu şekilde olmuştur, benim hakkımda bunun dışında bir şey söyleyenler helak olmuşlardır.”⁵

Hiz. Aişe devamla hakkında çıkarılan iftiranın baş sorumlusunun Medine’nin ileri gelenlerinden ve Hazrec kabilesine mensup Abdullah b. Ubeyy b. Selul olduğunu söylemiştir.⁶ Medine’ye geldiğimizde hakkımda dolaşan tüm iftiralardan haberim olmadı. Sonra hastalandım. Ancak Peygamber (as)’ın bana karşı hasta olmama rağmen ilgisizliğinden dolayı rahatsız oldum ve şüphelendim. Yanına yaklaştığımda sadece nasıl olduğumu soruyor başka bir şey demeden de yanımdan ayrılıyordu. Bu şekilde davranması beni daha

³ Abdurrahman es-Süheyli, *er-Ravzu'l-Unûf fî Şerhi's-Sireti'n-Nebîyyi li İbn Hişam*, thk. Abdurrahman el-Vekîl, by. trs,c.7/437; Ali Aksu, İfk Hadisesi Üzerine Bir Değerlendirme (Sebepleri ve Sonuçları Açısından), *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*,8/1, Haziran-2004,1-21 ; ayrıca Muhammed Ebu Zehra, Safvân hakkında onun kadınlara karşı ilgi duymadığı tarzında bir takım yorumlar yapsa da biz bu yorumların doğru olmadığı kanaatindeyiz. Çünkü Nur suresinde inen ayetler nasıl Hz.Aişe’yi bu çirkin günahattan berat ettiriyorsa, Safvân’ında beratına işaret etmektedir. Bedir’e katılmış Allah Rasulüne son derece bağlı bir sahabe hakkında onun hadım olduğuna dair çıkarılacak şaibe hadım olmasa idi sanki Safvân’ın böyle bir cerimeyi işleyebileceği anlamı da taşımaktadır. Böyle bir durum Hiz. Aişe ve Safvân için asla söz konusu olamaz.

⁴ Bakara suresi, 2/156

⁵ Fahrreddin Râzî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer b. Hüseyin, et-Temîmî, *Mefâtîhu'l-Gayb (Tefsîru'l-Kebîr)*, (Beyrut,h.1420),23/340;İbn Kesîr, Ebu'l-Fedâ İsmail b. Kesîr el-Kureyşî el-Basrî,*Tefsîru'l-Kur’ânî'l-Azîm*, Thk. Sâmi b. Muhammed Selâme, (Dâru Tayyibetin fi’n-Neşr, 1999), 6/20; Râzî İbn Ebî Hâtim, Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdrîs b. Münzir et-Temîmî, *Tefsîru'l-Kur’ânî'l-Azîm li İbn-i Ebî Hâtim*,thk.Es’ad Muhammed Tayyib,(Suudi Arabistan, 1419),8/2540; Semerkandî, Ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim, *Bahru'l-Ulûm*, (1419),2/499-500; Ebû İshâk, Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim es-Sa’lebî, *el-Keşfu ve'l-Beyân an Tefsîri'l-Kur’ân*, Thk.Ebî Muhammed İbn Âşûr,(Dâru İhyâit-Turâsî'l-Arabî, Beyrut,2002),//72-76; Begavî , Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyin b. Mes’ûd b. Muhammed el-Ferrâ’, *Me’âlimü't-tenzîl fî Tefsîri'l-Kur’ân*(Tefsîru'l-Begavî),Thk.Abdur’rezâk el-Mehdî, (Beyrut, h.1420),3/388-391; İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdurrahman b. Gâlib el-Muhâribî el-Gimâtî el-Endelûsî, *el-Muhârrerü'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-‘azîz*,Thk. Abdu’s-Selam Abdu’s-Şâfi, (Beyrut,h.1422),4/168

⁶ Hakkında geniş bilgi için bkz.; A.Schaade, “Abdullah b. Übeyy”, *İA.*, (İstanbul 1965), I/43-44; Talat Koçyiğit, “Abdullah b. Übeyy”, *DİA.*, (İstanbul 1988), I/ 139-140.

da rahatsız ediyor ve şüphelendiriyordu. Ancak iyileşinceye kadar bir aksilik olduğunu sezmedim.⁷

Bir gün Mıstah'ın annesi ile tuvaletlerimiz yapılmadan önce hela olarak kullandığımız "Manası" a gitmiştik. Akşam vakitlerinde oraya gider ihtiyaçlarımızı giderirdik. İhtiyaçlarımızı giderip geri dönerken, bir ara Mıstah'ın annesinin ayağı tökezledi ve "Mıstah'ın yüzü yere sürülsün" dediğinde ben Bedir savaşına iştirak eden bir kişi hakkında böyle konuşmaması gerektiğini söyledim. Bunun üzerine Mıstah'ın annesi hakkımda Medine'de söylenen ve olup biten her şeyi anlattı. Çok fazla rahatsız oldum ve yeniden hastalığım arttı. Eve dönünce Peygamber (as) hastalığımı sordu. Ben de ondan ailemin yanına gitmek için izin istedim. Peygamber (as)'de bana izin verdi, ben de annelere geldim. Anneme neler olup bittiğini, hakkımda neler konuşulduğunu sordum. Annem de üzülmememi, kocaları tarafından sevilip diğer eşler tarafından kıskanılmayan güzel kadın neredeyse yoktur, dedi. Ben de demek insanlar hakkımda bu kadar ileri gitmişler, dedim. O gece hiç uyumadım sabaha kadar gözyaşlarım hiç dinmedi. Bu konuda vahiy gecikince Peygamber (as), Ali b. Ebi Talip ve Üsâme b. Zeyd'i Hz. Aişe'den boşanmak için istişare yapmaya çağırdı. Üsâme, Peygamber'in eşi hakkında ben iyiliğinden başka bir şey duymadım. Peygamber (as)'ın Hz. Aişe'ye olan sevgisini bildiği için de: "Ey Allah'ın Rasulü, onlar senin eşlerin biz onlar hakkında iyilikten başka bir şey bilmeyiz" dedi. Ali b. Ebi Talip ise: "Ey Allah'ın Rasulü, Allah seni zorda bırakmaz. Evlenebileceğin çok kadın var, sen bu durumu O'nun cariyesine sor" dedi.⁸

Bunun üzerine Peygamber (as) Hz. Aişe'nin cariyesi Berîre'yi çağırdı ve ona: "Ey Berîre, Aişe ile ilgili seni şüphelendiren bir şey görüp duydun mu?" diye sordu. Berîre'de: "Vallahî ya Rasulullah onda ayıplanacak bir hal görmedim. O, ailesi için hamur yoğururken uyuyakalıp hamuru evcil hayvanlara kaptıran, daha genç bir kızdır, dedi."⁹

H. Aişe devamla: "Rasulullah beni Zeynep'ten sordu. Benimle Peygamber'in hanımları arasında en fazla rekabet eden o olmasına rağmen hakkımda hayırdan başka bir şey bilmediğini söyledi."¹⁰

⁷ Râzî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 23/340; İbn kesîr, 6/20; Râzî İbn Ebî Hâtim, 8/2540; Semerkandî, 2/499-500; Sağlebî, 7/72-76; Begavî, 3/388-391

⁸ Râzî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, c.23, s.340; İbn kesîr, 6/20; Celâled'dîn Suyûtî, Abdurrahmab b. Ebî Bekr, *ed-Dur'ru'l-Mensûr*, Dâru'l-Fikr, Beyrut, trs, 6/140-159; Alûsî, Şihabud'dîn Muhammed b. Abdullâh, *Rûhu'l-Meânî fi Tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm*, thk. Ali Abdu'l-Bârî Atiyye, (Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1415), 9/309; Râzî İbn Ebî Hâtim, 8/2540; Semerkandî, 2/499-500; Begavî, 3/388-391

⁹ Râzî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 23/340; İbn Kesîr, 6/20; Râzî İbn Ebî Hâtim, 8/2540; Semerkandî, 2/499-500; Sağlebî, c.772-76; Begavî, 3/388-391

¹⁰ Râzî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 23/340; İbn kesîr, 6/20; Râzî İbn Ebî Hâtim, 8/2540; Semerkandî, 2/499-500; Sağlebî, 7/72-76; Begavî, 3/39

Bu olanların akabinde Peygamber (as) minbere çıktı:” Ey Müslümanlar topluluğu, aileme, “kötülüğü dokunan birini kim kurtaracak”? Allah’a yemin olsun ki ailem hakkında hayırdan başka bir şey bilmiyorum, evime sadece benimle beraber giren, hakkında iyilikten başka bir şey bilmediğim bir adam hakkında söylentiler de çıkardılar, dedi. Sâd b. Muâz el-Ensârî ayağa kalktı ve: “Bu adam Evs kabilesinden ise boynunu vuralım, kardeşlerimiz olan Hazrec kabilesinden ise emret emrini yerine getirelim, dedi. Hazrec Kabilesinin ileri gelenlerinden ve salih bir insan olan Sâd b. Ubâde ayağa kalkarak birazda kabilecilik yaparak Sâd b. Muaz’a:” Allah’a yemin olsun ki O’nu öldüremezsin, onun öldürülmesine de hükmedemezsin, dedi. Sâd b. Muaz’ın amcasının oğlu Useyd b. Hudayr ayağa kalkarak Sâd b. Muaz’a:” Vallahi sen yalancının birisin seni öldüreceğim”, dedi. O anda Evs ve Hazrec kabilesinden olan kişiler aniden ayağa kalktı Peygamber (as)daha minberde iken birbirlerini öldürmek için saldırıya geçtiklerinde Peygamber(as)’ın müdahalesi ile sakinleştiler.¹¹

Hiz Aişe bu olayın üzerine iki gün ağladığını, gözlerinde yaş kalmadığını hatta anne ve babasının bu kadar fazla ağlamasından dolayı ciğerlerinin yarılacağını zannettiğini ifade etmiştir. Bu günlerde Peygamber (as) bir defa Hz. Aişe’nin yanına gelmiş ve: “Ya Aişe, seninle ilgili bana şöyle şöyle bilgiler geldi. Sen bu söylentilerden berî isen Allah mutlaka seni bu ithamlardan temizleyecektir. Yok, böyle bir günah işledi isen Allah’tan bağışlanmanı dile ve tövbe et. Muhakkak ki Allah günahını itiraf edip tövbe eden kulu affeder,”dedi.¹²

Peygamber (as) sözünü bitirdiğinde gözyaşlarım çekilmiş, bir damla gözyaşı hissetmiyordum. Babama:” Benim yerime Allah Rasulu’ne cevap ver,” dedim o da: “ Allah’a yemin olsun ki ne diyeceğimi bilmiyorum .” dedi. Annemden aynı şeyi istedim o da babam gibi cevap verdi. Ben küçük yaşlarda genç bir kız idim, Kur’an’dan ezberim de az idi. Anne ve babam benim yerime peygamber ile konuşmayınca ben: “Siz hakkımda bir takım şeyler işittiniz, zihninizde bunu doğruladınız sonra da inandınız. Size bu cürümü işlemedim dedim inanmadınız, böyle bir şeyi yaptığımı itiraf etsem -ki yapmadım- bana inanırsınız. Bana Yusuf’un babasının : “Ya’küb, “Hayır! Nefsiniz sizi kötü bir iş yapmaya sürüklemiş; artık (bana düşen) güzelce sabretmektir. Anlattığınız şeyler karşısında, kendisine sığınılacak olan ise ancak Allah’tır”¹³ sözünden başka bir şey bırakmadınız,” dedi. Sonra yatağıma yattım. Allah şahit ki be-

¹¹ Râzî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, c.23,s.340;İbn kesîr, c.6,s.20; Râzî İbn Ebî Hâtim, c.8,s.2540; Semerkandî,2/499-500; Sağlebî, 7/72-76; Begavî, 3/388-391

¹² Râzî, *Mefâtîhu'l-Gayb*, 23/340;İbn kesîr, 6/20; Râzî İbn Ebî Hâtim, 8/2540; Semerkandî, 2/499-500; Sağlebî, 7/72-76; Begavî, 3/388-391

¹³ Yusuf suresi, 12/18

nim suçum yoktu. Allah'ın da benim suçsuz olduğumu bildireceğini biliyordum. Ancak benim hakkımda bu konu ile ilgili kendimi hakir gördüğüm için ayet indireceğini değil de peygamber (as)'ın rüyasında bu suçu işlemediğini göstereceğini zannediyordum, dedi. Hz. Aişe şunları ilave etti: “ Vallahi daha Peygamber (as) bulunduğumuz meclisten ayrılmamıştı hatta evden aile bireylerinden biri dahi ayrılmamıştı ki, peygamberin üzerindeki bu eziyeti kaldıran vahyini indirdi”. Peygamber (as) inen vahiyle rahatlamış ve gülerek: “Aişe'ye Allah'ın onu kendisine atfedilen suçtan temizlediğini müjdeleyin”, dedi. Bunun üzerine annem kalk kocana git dedi ama ben: “Vallahi ben ona gitmem ben hamdımı Allah'a yaparım, çünkü benim beratımı Allah verdi” dedim. Bu olayın “إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ” diye başlayan on ayet benim beratım hakkında Allah tarafından indirildi. “dedi.¹⁴

Bu olay üzerine Hz. Aişe: “Babam o güne kadar Mıstah'a fakir olmasından dolayı infak ediyordu. Hz Aişe olayından sonra bir daha infak etmeyeceğini söyledi. Ancak وَلَا يَأْتِلِ أَوْلُوا الْفَضْلِ مِنْكُمْ وَالسَّعَةِ أَنْ يُؤْتُوا أُولِي الْقُرْبَى وَالْمَسَاكِينَ وَالْمُهَاجِرِينَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلْيَعْفُوا وَلْيَصْفَحُوا أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ “İçinizden yardımsever ve zengin olanlar akrabaya, yoksullara ve Allah yolunda hicret edenlere artık bir şey vermeyeceğiz diye yemin etmesinler. Bağışlasınlar, hoş görsünler; Allah'ın sizi bağışlamasını arzu etmez misiniz? Allah çok bağışlayıcıdır, çok esirgeyicidir.”¹⁵ ayeti nedeni ile “Vallahi, Allah'ın bağışlamasını daha çok istiyorum” diyerek Mıstah'a verdiği yardımları devam ettirmiştir. Bir daha da asla kesmeyeceğini söylemiştir.¹⁶

Râzî bu ayette Allah'ın üç temel hususa değindiğini ifade etmiştir. Birincisi, “إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِّنْكُمْ” iftira ile gelenler sizden bir gruptur” ayeti ile olayı anlatırken, iftiranın yalandan daha şen'i bir eylem olduğunu belirtmiştir. İfade ettiğine göre “ifk”, kişinin aniden hissettiği yalan ve aslı bozularak uydurulmuş olan iftiralardır. Müslüman ilim adamları, Hz. Aişe hakkında çıkarılan bu haberlerin iftira olduğu hususunda icma etmişlerdir. Allah'ın bu olayı iftira olarak nitelemesinin Hz. Aişe'nin yaşadığı toplumda birçok karşılığı bulunmaktadır ki bunlar;

1. Bu olayda geçen zina ithamı çirkin bir eylem olarak görülme idi peygamber (as)'ın bu olayla ilgili vahiy inene kadar bu denli sıkıntıya girmesi söz konusu olmazdı. Konu ile alakalı olarak Yüce Allah وَلَقَدْ نَعْلَمُ أَنَّكَ يَضِيقُ صَدْرُكَ

¹⁴ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 23/340; İbn kesîr, 6/20; Râzî İbn Ebî Hâtim, 8/2540; Semerkandî,2/.499-500; Sa'lebî, 7/72-76; Begavî, 3/388-391

¹⁵ Nur suresi,24/22

¹⁶ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 3/340; İbn kesîr, 6/20; Râzî İbn Ebî Hâtim, 8/2540; Semerkandî,2/.499-500; Sa'lebî, 7/72-76; Begavî, 3/388-391

بِمَا يَقُولُونَ “Söyledikleri yüzünden canının sıkıldığını muhakkak ki biliyoruz,” buyurarak peygamber (as)’nin içinde bulunduğu sıkıntılı hali anlatmazdı.

2. Hz. Aişe tüm hayatı boyunca kendisini çirkin davranışlardan uzak tutmuş, korumuştur. Böyle bilinen biri hakkında hüsn-ü zanda bulunmak en doğru olanıdır.

3. Hz. Aişe’ye iftirada bulunanlar münafıklar ve onlarla birlikte hareket edenlerdir. Bu tarz insanların sarf ettikleri konuşmalar hezeyan olmaktan öte gidemez. Belirttiğimiz bu durum Hz. Aişe’nin masumiyetini daha vahiy inmeden önce ortaya çıkarmaktadır.

Ayette geçen “مِنْكُمْ” ifadesi ile Hz Aişe hakkında iftira edenlerden bir kısmının Müslümanlardan olduğu ifade edilmektedir. Abdullah ibn Übey dahi zahiren mü’minler tarafında gözükmekte idi.

“لَا تَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ بَلْ هُوَ خَيْرٌ لَكُمْ” ayeti kerimedeki hitap iftiraya uğrayanlar hakkındadır. Ancak bu görüşün aksine hitabın hem iftirayı atanlar, hem de iftiraya uğrayanlar hakkında olduğunu ifade edenler de olmuştur. Bu konuda ortaya çıkan ihtilaf; iftiraya uğrayanlar, haklarında çıkarılan bu iftira karşısında sabrettiler, Allah’ın rızası talep etmekten vazgeçmeyerek hayrı elde etmişlerdir. Bu çirkin fiili işleyenler ise Allah’ın konu ile ilgili ayetleri indirmesinden sonra hata yaptıkları anlamaları ve tövbe etmeleri sebebi ile hayrı elde etmişlerdir,” şeklinde yorumlamışlardır. Ancak kabul edilen görüş iftiraya maruz kalanlar hakkında hayır olmasıdır.¹⁷

Diğer taraftan bu olayın vahiyle iftira olduğunun açığa çıkması iftiraya maruz kalanlar açısından yine bir hayra sebep olmuştur. Böyle bir olay vahiyle açıklanmayarak insanların kabullerine bırakılsa idi, birçok insanda bu konu ile ilgili “Acaba” lar olacaktı. Allah, olayı vahyin dili ile bertaraf ederek hem İslam’ı, hem Peygamber’i, hem de Hz. Aişe ile Safvân’ı kıyamete kadar şaibe altında kalmaktan korumuştur.

Önderliğini İbn Übeyy’in yaptığı bu iftira olayının vahiyle yalan olduğunun ifşa edilmesi ile Allah, İslam’ın şahlanışa geçtiği o günlerde yalancıların önüne bir set çekerken algılarla insanların İslam davetini yaralamalarına müsaade etmemiştir. Bilindiği gibi bu olaya karışanlardan birçoğu (Mıstah gibi) bilinçsiz bir şekilde sadece akıllarını algılara teslim eden, olayın aslını araştırma zahmetine dahi girmeden bilinçsizce hareket eden Müslümanlardır.

¹⁷ Râzî, *Mefâtihu'l-Gayb*, 23/340;İbn kesîr, 6/20; Râzî İbn Ebî Hâtim, 8/.2540; Semerkandî,2/.499-500; Sa’lebî, 7/72-76; Begavî3/388-391

I.1. Olayın Tarafları

a- Bilinçli Taraf Olan Münafıklar ve Amaçları

Peygamber (as) ve ashabı Medine'ye hicret ettikten sonra Mekke'de karşılaştıkları düşman tipinden farklı düşman tipleri ile karşılaştılar. Bu yeni düşman, Müslümanların safında gözüktüp onların karşısında olan münafıklardır. Çünkü menfaatleri için her şeyi yapabilecek bir yapıya ve kişilik bozukluğuna sahiplerdir. İslam daveti süresince münafıkların sebep olduğu onca zorlukları Allah Rasulu, Allah'ın yardımı ile def edebilmiştir. İşte bu olaylardan biri olan "İfk" hadisesi peygamber (as) açısından en zor ve sıkıntılı olanıdır.

Peygamber (as) Benî Mustalik (müreysî) gazvesinden dönerken¹⁸ amaçları sadece ganimet elde etmek ve ordu içerisinde bozgunculuk çıkarmak olan münafıkların da katıldığı bu seferde¹⁹ Mekkeli müşrikler, münafıklarla birlikte hareket ederek savaş meydanlarında yenemedikleri Müslümanlarla psikolojik savaşa yöneldiler. İlk olarak da İslam davetinin seçkin peygamberi ve onun değerli eşi Aişe (r.ah)'yı hedef aldılar. Bu ahlaksız saldırının ardında elbette kısa ve uzun vade de hedefledikleri amaçları vardı. Bunları şöyle sıralamak mümkündür;

Temel hedefleri peygamber (as)dır. Böylelikle günden güne artan inanan kitlenin peygamber (as)'a olan inanç ve güvenini zedelemek ve İslam davetinin hızlı büyümesini engellemektir.

Peygamber (as)'ın her an yanından olan, İslam davetini maddi ve manevi açıdan destekleyen Hz. Ebubekir'in şerefine leke sürerek Peygamber ile arasını açmak²⁰

Dînî, fikhî ve ahlakî açıdan Müslüman kadınlar arasında önemli bir itibara sahip olan Hz. Âişe'yi gözden düşürmek sureti ile kadınlar arasındaki etkinliğini azaltmak

Peygamber (as) ve ailesini itibarsızlaştırarak Müslümanlar üzerindeki olumlu etkisini bitirmek. Çünkü peygamber (as) hicretten sonra Medine'de ensar ile muhacir, Evs ile Hazrec arasında öyle bir sosyal dayanışma ve bütünleşme sağlamıştı ki bu olumlu hava dağılmadığı sürece pozitif gidişi durdurmak mümkün gözükmemekte idi. Bu nedenle Ehl-i Beyte saldırmayı planladılar.

¹⁸ Mustafa Fayda, "İfk Hadisesi" *TDV İslam Ansiklopedisi*, (İstanbul, 2000), 21/507-509; Ali Aksu, "İfk Olayı Üzerine bir değerlendirme, *Cumhuriyet İlahiyat Dergisi*, 2004, Sivas, c.8/1, 1-21

¹⁹ İbn Sa'd, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*, (Beyrut 1985), 2/63-65; Muhammed Ebu Şuhbe, *es-Sîretü'n-Nebeviyye fî Dav'i'l-Kur'an ve's-Sünne*, (Beyrut 1992), 2/252.

²⁰ Hz. Ebu Bekir hakkında geniş bilgi için bkz. İbrahim Sarıçam, *Hz. Ebu Bekir*, (Ankara 1996)

İslam ile birlikte Arap toplumunda sağlanan birlikteliği ve güçlenen Müslüman yapıyı dağıtmak²¹. Bunda da kısmen başarılı olduklarını söylemek mümkündür. Bilindiği gibi ifk hadisesinde önemli bir yeri olan Abdullah b. Übey b. Selül Hazrec kabilesinden idi. Hicretin akabinde nihayete eren Evs-Hazrec kavgası onun tarafından ortaya atılan ifk hadisesi nedeni ile neredeyse yeniden ateşlenecekti. Ayrıca Mıstah b. Üsâse'ye Hz. Ebubekir nafaka veriyordu. Bu olay üzerine bu nafakayı vermeyeceğine yemin eden Hz. Ebubekir, Allah'ın ikazı üzerine yemininden vazgeçerek vermeye devam etmiştir.²²

Mekkeli müşrikler ile Medineli münafıkların uzun vadeli amaçları vardı. Daha önceden kurdukları çıkar düzenini yeniden tesis etmek ve bunun için de İslam'ın yayılışını engellemek istiyorlardı.²³

İrkçılık, o dönemdeki adı ile kabilecilik ateşini yeniden yakarak kardeş olmuş bir topluluğu (Evs-Hazrec kardeşliğini) dağıtmak. Bu olayda önemli katkısı olan İbn Übeyy'in öldürülmesi konusunda Evs ile Hazrec arasında önemli bir tartışma ancak peygamber (as)'ın müdahalesi ile durdurulabilmiştir.²⁴

Bu mücadelede Mekkeli müşrikleri ve onların yandaşları olan münafıkları bu taktik değişikliğine sürükleyen durum, Hendek savaşında aldıkları yenilgi ile birlikte, Müslümanların önlenemez yükselişlerinin arka planında maddi ve askeri anlamda bir gücün değil manevi ve ahlaki anlamdaki üstünlüklerinin olduğunu bilmeleridir. Bu nedenle savaş stratejisini yalan üzerine kurarak psikolojik harbe yönelmişlerdir.

Hayatlarını dünyevi çıkarlar üzerine bina eden insanlar, kurdukları düzeni tahrif eden her oluşumu kendilerine düşman olarak görmüş, savaşla yemedikleri zamanlarda karalama yolunu tercih etmişlerdir. Bu nedenle Mekkeli müşrikler münafıkların da yardımı ile bu ve buna benzer çirkin planlarını sahneye koymuşlardır. Bu şekilde kurgulanan yeni harp stratejisini, Peygamber'in evlatlığı Zeyd b. Harise'den boşanmış olan Zeynep binti Cahş ile h.5 yılında Peygamber vasıtası ile kaldırılması amacı taşıyan evliliğini kaldırılmaz bir fırsat olarak da değerlendirmişlerdir.

b-Kasıtsız Taraf Olanlar ve Sebep Oldukları Hak İhlalleri

Medine'de kurulan bu yeni devletin iç meselesi olan ifk hadisesi Peygamber (as)'ın kurmak istediği kardeşlik düzenine yönelik bir tehdit olarak algı-

²¹ Şibli3/ 316.

²² Nur suresi,24/22

²³ Hüseyin Algül, *İslam Tarihi*, (İstanbul 1986),1/432-433; Ahmet Sezikli, *Hz. Peygamber Devrinde Nifak Hareketleri*, (Ankara 1994), 126-127.

²⁴ Nâsi Aslan, "Sünnetin Günümüze Taşınması", *Diyanet İlmi Dergi* [Diyanet İşleri Reisliği Yıllığı]_ Peygamberimiz Hz Muhammed (SAV) özel sayısı, Ankara 2000, 2003, sayı: Özel Sayı, 345-346

lanmalıdır. Çünkü İfk hadisesinde münafıklar tarafından başlatılan yalan organizasyonunda aklını kullanmak yerine yalanlar ile ortaya atılan bir hadisede yanlış tarafta olanlar, kurulan yeni düzenin temellerinin sarsılmasına neden olabilecek bir hataya sebep olmuşlardır. Peygamber (as) İfk hadisesinin olduğu ilk günlerde sahabelerle bu konuyu istişare etmek istediğinde Hz. Ali'nin: "Ey Allah'ın Rasulu sana eş mi yok boş" şeklinde bir ifade kullanması ve bunu sonradan Hz. Aişe'nin duyması nedeni ile Hz. Ali'ye karşı kırgın olduğu anlatılmaktadır.²⁵ Hz. Ali'nin ifk hadisesinde Hz. Aişe hakkında o öyle yapmaz demeyip münafıklar tarafından ortaya atılan iftirada bilinçsiz taraf olması, ileride Hz. Aişe'nin, Hz. Ali'nin karşısında olmasına ve Müslüman iki grup arasında Cemel savaşı denilen bir savaşta, yanlış tarafta bulunmasına neden olacaktır.²⁶

Ayrıca münafıklar ortaya attıkları yalanlarla bir algı oluşturmayı amaçlamışlardır. Bu algılarla büyük kitle hareketleri hedeflenmiş, vasıfsız ve kimliksiz birkaç insanın ortaya attığı söylemlerle, insanların akılları kendi çıkar dünyalarının menfaatine olacak şekilde yönlendirilmeye çalışılmıştır. Günümüzde de gayrinizamî harp unsurlarını içinde barındıran asimetrik savaş²⁷ ile küresel güçler, medya ve endüstri aracılığı ile dünya üzerinde kendi çıkarları üzerine tasarlanmış yeni bir dünya düzeni kurmayı planlamaktadırlar. Bu düzeni kurmak için birçok yöntem kullanan bu çıkarıcı çevre, algıları yönetmek ve manipüle etmek gibi bir metodu da çokça kullanmaktadır. Kur'an her fırsatta Müslümanların akıllarını kullanmalarını tavsiye etmektedir. Çünkü akıllarını kullanabilen insanlar bağımsız ve cesur olacağından algıların mef'ulu değil öznesi olmaktadır. Aklını kullanan insanlar sorgulama erkine sahip olduğundan yönetilen değil yöneten olmaktadır. Bu nedenle Kur'an "Her insanın sorumluluğunu omzuna yükledik. Kıyamet gününde insana, açılmış vaziyette önüne konulacak olan bir kitap çıkaracağız,"²⁸ ifadesi ile hayatın her aşamasında bireyi sorumlu tutan bir anlayışı insana hayat tarzı olarak sunmaktadır.

Günümüzde medya aracılığı ile bireyin kendisine ait psikolojik dinamiği toplumda çok çabuk bir şekilde kitlelere ulaşmakta ve nihayetinde ona ait olan dinamikler bütün toplumun dinamikleri haline gelmektedir. Bu nedenle bireylerin aklına egemen olmak sureti ile daha çok insanın, tek elden yönetilmesi mümkün olabilmektedir. Bunda medyanın hızlı iletişim ağlarının payı büyük olduğundan geçmişe göre daha kolay bir şekilde yapılmaktadır. Hayatın öznesi olması iradesi ile Allah tarafından yaratılan insanlar, günümüzde

²⁵ Bkz. İbrahim Sarıçam, *Emevi-Haşimi İlişkileri*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 1997

²⁶ Bkz. Hasan Karaköse, *Ortaçağ Tarihi ve Uygarlığı*, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara, 2002

²⁷ Hasan Basri Yalçın, *Asimetrik Savaş Fırat Kalkanı Zeytin dalı Barış Pınarı*, Seta Yay., İstanbul, 2020, 12-13

²⁸ İsra Suresi, 17/13

teknolojinin getirdiği rahatlık nedeni ile zahmete girmek yerine kolayca hayatın nesnesi olmayı tercih etmektedirler. İlmi, ahlaki ve basireti olmayan birçok insan, dünya insanlığı üzerinde etkili bir güç haline gelebilmektedir. Daha da ilginç olan bu basiretsiz ve kimliksiz dinamiklere insanlar gönüllü teslim olmaktadır.

Algı, beyin ve periferik organların bir kompleks olarak birleşmesi ve karşılıklı ilişki içinde olmaları ve fiziksel uyarılara olduğu gibi sosyal değişikliklere de duyarlı oldukları temeline dayanan bir süreçtir.²⁹ Bir başka deyişle, içsel ve dışsal bilgilerin insan zihni tarafından kabullenilmesi ve inanç haline getirilmesidir. İnsanı diğer varlıklardan ayıran en önemli özelliklerden biri olan iletişimin olduğu yerde algının varlığından söz etmemek mümkün değildir. Algının oluşması için de iki adım söz konusudur: Birincisi, dikkatini verme yoğunlaşma ikincisi, örgütlenme ve kaydetme.³⁰

Bu noktada hedeflenen toplumda istenilen algının oluşması için üç şartın gerçekleşmesi beklenmektedir. Bunlar; Algılaması hedeflen birey ya da kitle, algı yaratılacak nesne ve son olarak kurgulanacak algı için uygun bir ortam. İşte ifk hadisesi ile bu üç şart elde edilmiş oldu. Birincisi, Ensar ve Muhacirlerden oluşan sahabeler hedef kitle olarak belirlenmiş, algı oluşturulmak amacı ile Peygamber (as)'ın eşi ile yine Peygamber (as)'a gönülden bağlı olan Safvân arasında kurgulan olay algı malzemesi olarak seçilmiş ve son olarak da Hz. Aişe'nin bahsi geçen olayda Safvân ile beraber kabileye yetişmiş olması uygun bir ortam olarak belirlenmiştir. Erkek egemen bir toplumda duygu temelli bir algı modeli ile namus üzerine kurgulanmış bu algı mevcut toplumda amacına ulaşmıştır.

Algıların esiri olarak bilinçsizce olumlu-olumsuz her bir algının peşinde koşan, sanal âlemden hiçbir kasıt gütmeksizin haber paylaşımlar, farkında olmadan inandıkları değerlere savaş açmaktadırlar. MÖ 500'de Wu Devleti'nde (Şimdiki Çin) yaşamış ünlü Çinli komutan filozofun şu ifadeleri bu anlamda oldukça manidardır;

-Düşman olarak kabul ettiğiniz kişi ya da ülkelerde iyi olan şeyleri gözden düşürünüz,

-Düşman ülkelerin liderlerini, yöneticilerini, fikir insanlarını küçük düşürerek, itibarsızlaştırın,

-Bu konuda ayırım yapmaksızın herkesten yardım alınız,

-Düşman ülkelerin kendi aralarında var olan bütün uyumsuzluklarını ve kavgalarını yayınız,

²⁹ Ahmet Tunç, "Algı Üzerine yönetsel Bir Anlayış: Algının Yönetimi" *International Journal Of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies*, 2003, Vol 3, Issue 2587-2168, 229

³⁰ Hatun Boztepe Taşkiran, *Algı Yönetimi*, İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, (İstanbul, trs.), 170-74

-Düşman ülkelerin örf, âdet ve ananelerini gülünç hale getiriniz.³¹

Münafıkların düşman olarak kabul ettikleri Peygamber ve onun dostlarının iyi ve değerli kabul ettikleri Hz. Peygamber ve eşi Aişe “İfk Hadisesi” ile gözden düşürülmeye çalışılmıştır. Hz. Peygamber kurulan yeni devletin lideri olma münasebeti ile itibarsızlaştırılması hedeflenmiş, bu nedenle de eşi ve her yönden İslam’ın hamisi konumundaki Hz. Ebubekir özellikle seçilmiştir. Böylelikle asıl amaç olan İslam ve İslam devletinin önlenemez yükselişinin durdurulması amaçlanmıştır. Bu hedefe kilitlenen münafıklar, müşrikler de dâhil olmak üzere hiçbir yardımı geri çevirmemiştir. Bunun yanı sıra Hz. Aişe ile Safvân arasında aslı olmayan bir olayı sürekli tekrarlamak sureti ile gerçekmiş gibi algılanmasına sebep olmuşlardır. Bütün bu algı saldırılarının temel hedefi aslında İslam ile engellenen çıkarlarını yeniden elde etme gayretidir.

Görüldüğü gibi münafıkların ortaya attığı saldırıda, Hz Ali’de dâhil olmak üzere birçok müslümanın, Hz. Peygambere olan sevgilerine istinaden ortaya atılan bu yalanlara, sadece Peygamberi içinde bulunduğu sıkıntılı durumdan kurtarmak amacı ile bilinçsizce taraf olmalarına rağmen sonuçları görüldüğü kadar masum değildir. Bu nedenle İslam **يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا** “Ey iman edenler! Bilmeden birilerine zarar verip de sonra yaptığınıza pişman olmamanız için, yoldan çıkmışın biri size bir haber getirdiğinde doğruluğunu araştırın,”³² ayeti ile bilgi paylaşımında nasıl bir yol takip edilmesi gerektiğinin altını çizerken Müslümanlara da **لَوْلَا إِذْ سَمِعْتُمُوهُ ظَنَّ الْمُؤْمِنُونَ وَالْمُؤْمِنَاتُ بِأَنفُسِهِمْ خَيْرًا وَقَالُوا هَذَا إِفْكٌ مُّبِينٌ** “Bunu işittiğiniz zaman mümin erkekler ve kadınların birbiri hakkında hüsn-i zan beslemeleri ve “Bu apaçık bir iftiradır” demeleri gerekmez miydi?”³³ ayeti ile iftira bir haber karşısında nasıl bir tavır sergilemeleri gerektiği açıklanmıştır.

c- Mağdur Olan Taraflar

Günümüzde teknolojiye yaşanan yenilik ve gelişimlere bağlı olarak haber-cilik alanında birçok değişime şahit olmakla birlikte haberlerin ne derece doğru olduğu noktasında ciddi sorunlar yaşanmaktadır. “Hakikat Sonrası çağ” olarak adlandırılan bu çağda kişisel öngörü, inanış ve kabuller realitenin yerini almaya başladığı ifade edilmektedir. Sosyal medyanın, toplumun her kesiminde yaygınlaşması, beraberinde sahte ve çarpıtılmış haberlerin hızlı bir şekilde yayılmasına yol açmıştır. Toplumun sağlıklı düşünmesine engel olan bu durum, bu alanda çalışan medya profesyonellerinin ve ilahiyat alanında

³¹ Bkz. Sun Tzu, Savaş Sanatı, Çev. Adil Demir, (Kastay Yayınları, 2003).

³² Hucurat suresi, 49/6

³³ Nur suresi, 24/12

çalışan akademisyenlerin de dikkatini çekmektedir. Bu durum sahte haberlerle mücadele etme anlamında insanlara birçok sorumluluklar yüklemektedir.³⁴

Sosyal medya üzerinde dolaşan yanlış ve manipülatif haberler, bilgi ve anlama seviyesi farklı binlerce kişiyi etkilemesi nedeni ile toplumsal anlamda olumsuz etkileri içinde barındırmaktadır. Çünkü bu haber, bir kez yayılmaya başladıktan sonra, asılsız olduğu ileriye sürülen dönemlerde ortaya çıkarılsa dahi insanların fikir ve inanışlarını etkilemeye devam edebilmektedir.

Sosyal medya aracılığı ile gündeme gelen sahte haber ve dezenformasyon sorunu genel anlamda insanların birbirlerine olan güvenlerinin sarsılmasına neden olmasının yanında devlet erkanına olan güveni de azaltmaktadır. Bu durum nedeni ile de siyasal karışıklıklar olabilmekte, iç güvenliği tehdit eden bir takım olayların çıkması mümkün olabilmektedir.

Peygamber (as)'a yönelik münafıklar tarafında ortaya atılan "İfk Hadisesi" de böylesi bir kaos ortamını oluşturmak amacı ile kurgulanmıştı. Hicret sonrası Bedir harbi ile başlayan İslam'ın önlenemez yükselişi, sadece Mekke müşriklerini rahatsız etmiyordu.³⁵ İçeride de münafıklar, müşriklerle birlikte hareket ederek kurulan yeni devleti sarsmak amacı ile devletin en başında olanlar hakkında onlara duyulan güveni sarsacak yalan haberler yaymaya başlamışlardı.³⁶ Vahyin hâlâ iniyor olması nedeni ile bu hain saldırı kısa sürede peygamber (as) ve arkadaşlarının dayanışmaları ile bertaraf edilmişti. Ancak yukarıda da belirttiğimiz gibi hadisenin doğrusu vahiyle insanlara bildirilmesine rağmen olayın en fazla mağduru olan Hz. Aişe'nin kendisi hakkında ileri geri konuşanlara karşı kırgınlığı Peygamber (as)'ın vefatından sonra Hz. Ali'nin halifeliğinde meydana gelen Cemel vakasına kadar uzayacaktır. Bu vakada kırgınlığı sebebi ile yanlış kararlar alacak olan Hz. Aişe, İslam'ı kavrayışı nedeni ile hatadan kıl payı dönebilecektir.

Bu yalan haberle yaşanan olayın hemen ardından İlahi vahiyle aklanmasına rağmen Hz. Aişe, bazı Şii gruplar tarafından onun iffetine gölge düşürecek şekilde istismar edilmek istenmiştir. Yalan bir haber neticede siyasi emellere malzeme olarak kullanılmaya çalışılmıştır.³⁷ Ancak Çoğunluğu teşkil eden mutedil Şii gruplar bunlara karşı çıkmışlardır.³⁸ Hz. Aişe, hakkında çıkarılan iftiralardan aklanmış olsa da Müslüman gruplar arasında tefrikaya

³⁴ Mehmet Fatih Çömlekci, "Sosyal Medyada Dezenformasyon Ve Haber Doğrulama Platformlarının Pratikler", *Uluslararası Türk Dünyası Basın Sempozyumu Özel sayısı*, (Aralık, 2019), 7/1550

³⁵ Seyfullah Kara, "İfk Olayının Etkileri ve Olayla İlgili Ortaya Konan Tavrılar", *Atatürk İlahiyat dergisi*, 0 / 15 (Haziran 2001), 353.

³⁶ Kurebî, İbrahim b. İbrahim, *Merviyâtü Gazveti Bêni Mustalik*, (Medine, ts.), s.356.

³⁷ Mustafa Fayda, a.g.m., c.21, s.507-509

³⁸ Tabatabâi, Muhammed Hüseyin, *el-Mizân fî Tefsîri'l-Kur'ân*, (Şebeketü'l-Fikr, trs.), 15/89-91

neden olmuştur. Bu yalana kasten ya da kasıt olmaksızın katılanların nelere sebep olduklarını düşünmeleri ve aslını bilmedikleri bir haberi yayarken bir daha düşünmeleri gerektiği hususu büyük bir öneme haizdir.

Hız. Aişe, olayın hemen öncesinde hasta olması nedeni ile hakkında konuşulanlardan haberi bulunmamaktadır. Ancak Peygamber (as)’ın kendisine karşı soğuk davranması onu ayrıca üzmüştür. Bunun akabinde Peygamber (as)’den baba evine gitmek için izin istemiş ve o da buna izin vermiştir. Empati yapıldığında hiçbir suçu olmayan bu insanın, eşi tarafından herhangi bir şey söylenmeden üstelik hasta olmasına rağmen baba evine gönderilmesinin, Hız. Aişe’de yaratacağı psikolojik travmanın anlaşılmasını mümkün kılacaktır. Günümüzde güvensizliğin neden olduğu ailevi huzursuzlukların boşanmaya sebep olduğu gerçeği düşünüldüğünde, Peygamber (as) ve Hız. Aişe’nin yaşadığı sürecin ne kadar zorlu olduğu, onları ne kadar üzdüğü ve yıprattığı daha net anlaşılacaktır. Peygamber (as) bir defasında Hız. Ebubekir’in evinde eşi Hız. Aişe’ye: “Eğer masum isen Allah seni mutlaka aklayacaktır...” şeklindeki sözleri nedeni ile Hız. Aişe, peygamberin, hakkında çıkarılan iftiralara inandığını, bu sebeple ne söylese de şüphe ile karşılayacağını ifade etmiş ve artık sabretmekten başka bir çaresi olmadığını vurgulamıştır. Hatta إِنَّ الَّذِينَ جَاءُوا بِالْإِفْكِ عُصْبَةٌ مِنْكُمْ لَا نَحْسَبُوهُ شَرًّا لَكُمْ بَلْ هُوَ خَبِيرٌ لَكُمْ لِكُلِّ امْرِئٍ مِنْهُمْ مَا اكْتَسَبَ مِنَ الْإِثْمِ وَالَّذِي تَوَلَّى كِبْرَهُ مِنْهُمْ لَهُ عَذَابٌ عَظِيمٌ “O iftirayı atanlar içinizden bir gruptur. Bunun sizin için kötü olduğunu sanmayın, aksine bu hakkınızda hayırlıdır. Onların her biri işlediği günahı yüklenecektir. İçlerinden günahın büyüğünü üstlenen için ise büyük bir azap vardır,”³⁹ ayeti nazil olup Hız. Aişe aklandığında, anne ve babası Hız. Aişe’ye Peygamber (as)’e gitmesini ve ona teşekkür etmesini istemişlerdir. Ancak her ne kadar eşi peygamber de olsa burada peygamberliğe dair bir konu olmadığı, meselenin tam anlamı ile eşler arasında bir konu olmasına istinaden Hız. Aişe: “Hayır Vallahi, onun için kalkmam ve Allah’tan başka kimseye de hamt etmem. Benim suçsuz olduğumu Allah bildirdi,”⁴⁰ diyerek eşine olan kınğını ortaya koymuştur. Onun böyle söylemesinde Hız. Peygamber’in tutumunun etkili olduğu aşikârdır. Dikkat edilirse kasıt olmadığı halde bir yalana ortak olan velev ki Müslüman dahi olsa bir ailenin yıkılmasına neden olabileceği ve buna bağlı olarak dünyevi ve uhrevi bir takım sonuçlara maruz kalacağı da kaçınılmaz bir son olarak görülmelidir.

Olayın bir diğer mağduru Safvân bin Muattal ise, meselenin aslı ortaya çıkana kadar yaşadıklarını tahmin etmek dahi mümkün değildir. Bunlardan birincisi zina gibi çirkin bir eylemle itham edilmek, diğeri ise bu eylemi

³⁹ Nur suresi,24/11

⁴⁰ Ali Aksu a.g.m,7

mü'minlerin annesi, kendisine karşı sonsuz sevgi beslediği peygamber (as)'in eşi ile yaptığı iddiası idi.

Asılsız Bilgi Paylaşımının neden olduğu Sorunlar

Haberleşme ve iletişim teknolojilerinin toplumla iç içe olduğu günümüz dünyasında, düşünce, bilgi ve bunların yayılma hızı açısından daha önce benzeri görülmemiş gelişmelere şahit olunmaktadır. Sosyal medya, kişiler arası iletişim imkânları sunmasının yanı sıra, içerik oluşturma ve bilgilerinin paylaşımına da izin vermektedir. Bu iletişim ve bilgi paylaşımı diğer kullanıcılara da etki etmekte ve onları farklı düşüncelere sevk etmektedir. Her alanda olduğu gibi özellikle dini içeriklerin paylaşılmasında da bir sınırı olmayan sosyal medya ağları, ciddi bir bilgi kirliliğini de beraberinde getirmektedir. Bunun temel nedeni de, paylaşımlar yapılırken dini, ahlaki değerlere riayet edilmemesi, hak ve adalete dikkat edilmemesi ve dürüstlükten yoksun olunmasıdır. Diğer taraftan dini içerikli mesajlar ve ifadelerle sosyal medya üzerinden içerisi boş, dindar olduğunu zanneden bir toplum oluşturularak dindarlık dejenere edilmektedir.

Peygamber (as),” *Kim benim söylemediğim bir şeyi bana yalan olarak isnat ederse cehennemdeki yerini hazırlasın*”⁴¹ diyerek kendisi hakkında paylaşımlar yapılırken dikkatli olunması gerektiğine vurgu yapmaktadır. Onun hakkında dikkatsizce yapılacak paylaşımların dine mal edilmesi söz konusu olup dini tahrif etmeye yönelik eylemlere istemese bile katkı vermiş olacak ve kişiler sosyal medya ortamında elde ettiği bilgiler doğrultusunda *zıt ilkelerin bir araya gelmesiyle oluşan, karma yapıya sahip (özellikle dini anlamda) senkretik bir din anlayışına sahip olacaktır*. Bu durum peygamber (as) ve ondan sonra yüzyıllar boyunca binlerce ilim insanının gayretleri ile oluşturulan İslam kültürünün dejenere edilmesine yol açacaktır. İslam tarihinde yaşanmış en acı olay olan “İfk” hadisesine bu nazarla bakıldığında nasıl bir dejenerasyona neden olduğu çok daha net görülecektir.

III. Sosyal Medya ile Dejenere Olan Ahlaki İlkeler

Bilindiği üzere dinler, müntesiplerinden sadece dini pratikler ve ritüeller istememektedir. Bu dini pratiklerin yanı sıra insanların birbirleriyle olan ilişkilerini de düzenlemeyi amaçlayan, iman ve ibadetlere ilaveten insanların ilişkilerini içine alan ve ilişkiler bütünü olarak tanımlayabileceğimiz, ahlaki davranışlara da sahip olmayı zorunlu kılmaktadır. Ahlaki bir temeli olmayan ilişkilere dayanan dindarlık, zaman içerisinde bir takım olumsuzlukların görülmesine uygun bir hale gelebilmektedir. Öyleyse iyi bir insan ve Müslüman olmanın öncelikli yolu, ahlaki değerlere sahip olmaktır.

⁴¹ İbn Mace, Mukaddime 4.

Modernitenin getirdiği yaşam şekli dini inanışları tamamen ortadan kaldıramasa dahi ilke ve esaslarını özünden uzaklaştırmaktadır. Yaşamlarını kapitalist hayat felsefesi ile yönlendiren Müslümanlar dini, namaz, oruç, zekat ve sadaka gibi bir takım ibadetlere indirgemektedir. Bu da yüzeysel ve şekle indirgenmiş bir Müslüman modelini öne çıkarmaktadır. Hâlbuki İslâm, maddi ve manevi boyutu ile birbirini tamamlayan samimi, ihlaslı Müslüman bireyler hedeflemektedir. Şekilsel boyutu dikkate alınmış ama ahlaki boyutu ihmal edilmiş Müslüman kimliği aslında, dejenere edilmiş Müslüman kimliktir.⁴² Bu nedenle Tanrı'ya inandığını, ona itaat ettiğini ifade eden ancak ahlaki ilkeleri hiçe sayan çok sayıda insan bulunmaktadır.

Hız. Peygamber (as)'in zamanında yaşanan, İslam'ın sadece ibadetlerden müteşekkil bir din olmadığını, buna ilaveten insanlarla iyi geçinip ahlaklı olmanın önemine dair şu olay örnek gösterilebilir; "Bir gün bir adam peygamberimize gelerek, çok namaz kılan sadaka veren ama komşularını inciten kadının ile az namaz kılan az sadaka veren ama komşularını incitmeyen kadının durumunu sordu. Peygamber (as) ilk kadının cehennemde olduğunu sonraki kadının ise cennette olduğunu haber verdi."⁴³ Yine başka bir hadiste "Kıyamet günü mizanda, güzel ahlaktan daha ağır gelecek hiçbir ibadet yoktur,"⁴⁴ diyerek ahlakın önemine vurgu yapmıştır. Diğer taraftan İslam her ibadete bir vakit tayin ederken ahlaki ilkeler için bir vakit belirlememiştir. Buradan da anlaşılacağı üzere Müslüman, hayatının her anında, yatarken, otururken hatta uyurken dahi müslümanca bir duruş sergilemek durumundadır. Ama günümüzde bu "iyi insan" modeli, yalan haber, iftira, uygun olmayan içerikler ve siber zorbalıklarla tahrif edilmekte, insan bu nedenle değerlerinden uzaklaşmakta, sözde Müslüman olarak tarihteki yerini almaktadır.

IV. Sosyal Medya Üzerinden Kişilik Haklarının İhlali

Genelde dinler özelde İslam dini, müntesiplerine doğruluğu emretmekte, başkalarının haklarına saldırı olarak kabul edilen yalancılığı ve iftirayı yasaklamaktadır.⁴⁵ Bunun yanı sıra hak ve adalete riayet etmeyi, doğru olmayı ve yalan ve iftiradan uzak durmayı Müslüman birey için en önemli sıfat olarak kabul etmektedir. Nitekim Yüce Allah "Emrolunduğun gibi dosdoğru ol. Beraberindeki tevbe edenler de dosdoğru olsunlar. Hak ve adalet ölçülerini aşmayın. Şüphesiz O, yaptıklarınızı hakkıyla görür"⁴⁶ ve "Şüphesiz Allah, yalancı ve nankör olanları

⁴² Rıdvan Demir, "Modern Toplumda Ahlaki Değişim Ve Ahlak Eğitimi", *Modernleşme Sürecinde Müslümanlar*, Editör Necmettin çalışkan, (Mobel yayınları , Ankara , 2018),300-302

⁴³ Ahmet b. Hanbel, Müsned, 2/440

⁴⁴ Tirmizî, Birr, 62

⁴⁵ Mustafa Baş, "Evrensel Değerlerin Toplum Eğitimindeki Yeri Ve Hz. Muhammed'in Eğitimciliği", 2. Uluslararası Osmaneli Sosyal Bilimler Kongresi,(12-13-14 Ekim 2016), 1308.

⁴⁶ Hud suresi, 11/112.

doğru yola iletmez"⁴⁷ diyerek Müslümanlarda olması gereken özelliklere dikkat çekmektedir. Buna ilaveten Peygamber (as)'in " *Kişiye her duyduğu şeyi söylemesi günah olarak yeter*"⁴⁸ hadisi de ayette belirtilen vasıfları destekleyerek kişinin her duyduğunu paylaşmasının dini sorumluluğuna vurgu yapmaktadır.

Abdullah b. Übey b. Selûl'ün başlattığı ifk hadisesinde Hassân b. Sâbit, Mistah b. Üsâse ve Hamne binti Cahş'ın belirtilen hassasiyete sahip olmamaları ve duydukları bir şeyin aslını araştırmadan paylaşmalarının, o günün İslam toplumunda yarattığı infial bu bağlamda değerlendirildiğinde işin şenati daha açık bir şekilde ortaya çıkacaktır.

Bu denli bir hızlı iletişim olanaklarına sahip olmanın dezavantajları da bulunmaktadır. Bilgisayarın tek bir tuşuna yapılacak dokunuşla ne kadar insanın kişilik haklarının zedeleneyeceği düşünüldüğünde *وَلَا تَقْفُ مَا لَيْسَ لَكَ بِهِ عِلْمٌ ۚ إِنَّ السَّمْعَ وَالْبَصَرَ وَالْفُؤَادَ كُلُّ أُولَٰئِكَ كَانَ عَنْهُ مَسْئُولٌ* "Hakkında bilgin olmayan şeyin ardına düşme! Çünkü kulak, göz ve gönül, bunların hepsi ondan sorumludur"⁴⁹ ayeti daha da anlamlı hale gelmektedir. Çünkü Hassân b. Sâbit, Mistah b. Üsâse ve Hamne binti Cahş için helalleşmenin mümkün olduğu düşünüldüğünde bugün bunun imkânsızlığı daha net olarak anlaşılabacaktır.

Yine *يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَن تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلٰى* "Ey iman edenler! Bilmeden birilerine zarar verip de sonra yaptığınıza pişman olmamanız için, fasık biri size bir haber getirdiğinde doğruluğunu araştırın"⁵⁰ ayeti kerimesi ile her zaman ve mekânda, insanların güvenini kaybetmiş kimselerin getirdikleri haberlere araştırmadan inanmanın doğru olmadığı bir ilke haline getirilmektedir. Yeni dinin inşa etmek istediği sosyal ve hukuki ilkelerin hakkaniyet kurallarına uygun bir şekilde yürütmesi, haksızlık ve zulümlerin önüne geçilmesi anlamında önemli bir yere sahip olan bu talimatlar, Velid b. Ukbe'nin Benî Mustalik kabilesinin zekât vergilerini toplamak üzere görevlendirilmesi ile başlayan olaylar silsilesi üzerine nazil olmuştur. Velid b. Ukbe peygamber (as) tarafından Benî Mustalik kabilesinin zekâtlarını toplamak üzere gönderilir. Velid henüz yolda iken birisi, Mustalikoğullarının silahlı bir ordu ile yola çıktığını haber verir. Velid bu haber üzerine Mustalikoğullarının kendileri ile savaşmak için yola çıktığını zannederek geri döner ve durumu peygamber (as)'e haber verir. Peygamber (as)'de haberin doğru olup olmadığını araştırması için Hâlid b. Velid'i gönderir. Hâlid kabi-

⁴⁷ Zümer Suresi, 39/3.

⁴⁸ Ebu Davud, Edeb, 87.

⁴⁹ İsra Suresi, 17/36

⁵⁰ Hucurât Suresi, 49/6

leye yakın bir yerde Mustalikoğullarını takip eder, onların ezan okuyup namaz kıldıklarını, İslam'a olan bağlılıklarının devam ettiğini tespit ederek tekrar Medine'ye döner. Neticede Mustalikoğullarının, zekâtlarını almaya gelen tahsildar olmadığı için kendilerinin bizzat vermek için geldikleri anlaşılır.⁵¹

Ayet, kasıtlı veya kasıtsız, araştırılmadan gelen bir haber konusunda Müslümanları nasıl davranılması gerektiği hususunda yönlendirmektedir. Şayet Hz. Peygamber, Velîd b. Ukbe'nin sözüne direkt olarak itimat edip gereğini yapsa idi haksız yere onlarca insanın yaralanmasına hatta ölümüne sebep olacaktı. Ama Peygamber (as), Hâlid b. Velîd'i göndererek hem büyük bir hatanın önüne geçmiş hem de yıllarca Müslümanlara örnek olacak bir ilkeye dik kat çekmiştir.

Hz. Musa, peygamber olarak gönderildiğinde kendisine mucize olarak verilen âsa mucizesinden dolayı sihirbazlıkla itham edilmesi⁵², babasız dünyaya gelen İsa (as)'ın annesi Meryem'in iffetsizlikle suçlanması Kur'an'da yalan ve iftira haber üzerine Müslümanların nasıl bir tavır sergilemesi anlamında zikredilebilecek örneklerdendir.⁵³ Tüm bunlar, kurulu çıkar düzenlerini koruma adına yapılmış eylemlerdir. Bu ve benzeri olaylara iştirak edilmesi halinde bu çirkin eylemin bizzat faili olarak adlandırılacağı unutulmamalıdır.

V. Sosyal Medya Üzerinden Yapılan Zan Tecessüs Gıybet ile Sebep Olunan Hak İhlalleri

Haberleşme ve iletişim araçlarının hızlı gelişimi ve hayatımıza sirayet etmesi ile birlikte kendisini savunmaya gücü yetmeyen kişilere yönelik gerçekleştirilen rahatsız edici ve mütecâviz davranışları ifade etmek üzere literatürümüze giren siber saldırılara, isimsiz telefon çağrıları, uygunsuz içerik göndermeyi ve paylaşmayı, e-mail ile rahatsızlık vermeyi veya virüslü mail göndermeyi örnek olarak vermemiz mümkündür.⁵⁴

İslam dini, bu ve benzeri davranışları, başkalarını rahatsız etmek ve mahremiyetlerini ihlal etmek olarak değerlendirmektedir. Nitekim يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ الظَّنِّ إِثْمٌ وَلَا تَجَسَّسُوا وَلَا يَغْتَبَ بَعْضُكُم بَعْضًا أَيُحِبُّ أَحَدُكُمْ

“Ey iman edenler! Zannın birçoğundan sakının. Çünkü zannın bir kısmı günahıdır. Birbirinizin kusurlarını ve

⁵¹ Zemahşerî, Keşşâf,4/359-360; Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, 4/.98; Kurtubî, el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'an, 16/311.

⁵² Taha suresi,20/56-73;Kasas Suresi,28/36

⁵³ Nisâ, 4/156; Meryem, 19/21; Tahrim, 66/12

⁵⁴ Mehmet Haberli, "Sosyal Medyada Dini İnanç ve Ahlaki Değerlerin Dejenerasyonu Üzerine Bir Değerlendirme" Karabük Üniversitesi, I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Kongresi ,(23-25 Kasım 2018), 646

mahremiyetlerini araştırmayın. Birbirinizin gıybetini yapmayın"⁵⁵ ayeti ile insanların birbirleri hakkında zanna dayalı konuşmaları engellenirken وَلَا تَجَسَّسُوا "Birbirinizin kusurlarını ve mahremiyetlerini araştırmayın" ifadesi ile de ayıpların araştırılması da yasaklanmıştır. Ayet bir adım daha ileri giderek insanların kesin dahi olsa birbirlerinin arkasından duyduğu zaman hoşlanmayacağı şeyler hakkında konuşulmasını ölü kardeşin etinin yenmesi ile aynı kategoride değerlendirerek sosyal ve toplumsal ahlaka dikkat çekmiştir.⁵⁶

VI. Sosyal Medyada Paylaşılan Fotoğraf ve Belgelerin Neden olduğu Sorunlar

Sosyal medyanın akılları büyüleyen, görkemli ve sınır tanımaz sanal varlık dünyasında sunulan çıplaklık ve cinsel içerikler insanları etkisi altına almaktadır. Bedenlerini istekleri ile paylaşanların davetkar tutumları, sanal alemde bu paylaşımları ciddi bir rant kapısı haline getirmiş ve kölelik sektörüne yeniden hayat vermiştir. Bunu fırsata çevirmek isteyen birçok genç, bedenleri üzerinden iletişim kurmakta, legal-illegal insanlarla tanışmakta ve buna bağlı olarak daha hayatlarının baharında çeşitli tehlikelerle karşı karşıya kalmaktadır. Bunun dışında sosyal medya kullanıcıları tamamen masum niyetlerle paylaştıkları tatil resimleri, düğün v.b özel günlerle ilgili resimler ile çocuklarının her anını gösteren resimleri paylaşmak sureti ile mahremiyet duygusunun kaybolmasına neden olmaktadır.⁵⁷ Tekrarlanan bu paylaşımlar, paylaşanların yanı sıra izleyenlerde de bu durumun normalleşmesine sebep olmaktadır.

Sosyal medya, bu anlamda bütün kategorileri ile mahremiyeti yok eden bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. Görkemli dünyasına mahkûm ettiği gençlerin öncelikle mahremiyetlerini yok etmekte ardından tüm özelliklerini herkesle paylaşmalarını hatta reklam sektörünün de hayatımızda yaygınlaşması ile herkesin kullanımına izin vermektedir.⁵⁸

İslam, yukarıda belirttiğimiz bu tür uygun olmayan içeriklerin paylaşımını, izlenilmesini, قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ۚ ذَٰلِكَ أَزْكَىٰ لَهُمْ ۖ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا مَا ظَهَرَ مِنْهَا وَلْيَضْرِبْنَ بِخُمُرِهِنَّ عَلَىٰ جُيُوبِهِنَّ وَلَا يُبْدِينَ زِينَتَهُنَّ إِلَّا لِبُعُولَتِهِنَّ أَوْ آبَائِهِنَّ

⁵⁵ Hucurât Suresi,49/12

⁵⁶ Zemahşerî, Keşşâf,4/371; Râzî, Mefâtîhu'l-Gayb, 28/110-111; Kurtubî, el-Câmiu li Ahkâmi'l-Kur'ân, 16/330-340

⁵⁷ Nihat Oyman, "Sosyal Medya Dindarlığı", KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, sayı: 28, 2016, s. 151.

⁵⁸ Hülya Semiz Türkoğlu, "Sosyal Medya Üzerinden Mahremiyet Farkındalığı ve Değişimin Ölçülenmesine Yönelik Bir Araştırma" *Istanbul University Journal of Communication Sciences*, 2018, 54/182

أَوْ آبَاءُ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ أَبْنَاءُ بُعُولَتِهِنَّ أَوْ إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنِي إِخْوَانِهِنَّ أَوْ بَنَاتُ نِسَائِهِنَّ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُنَّ أَوْ التَّابِعِينَ غَيْرِ أُولِي الْأَرْبَةِ مِنَ الرِّجَالِ أَوْ الطُّفُلِ الَّذِينَ لَمْ يَنْظُرُوا عَلَى عَوْرَاتِ النِّسَاءِ وَلَا يَضْرِبْنَ بَأَرْجُلِهِنَّ لِيُغْلَمَ مَا يُحْفِنُ مِنْ زِينَتِهِنَّ ۖ وَتُوبُوا إِلَى اللَّهِ جَمِيعًا أَيُّهُ مُمِينٌ ارْكَعُوا وَاسْجُدُوا لِلَّهِ الْوَاحِدِ الْحَقِّ الَّذِي تَلْتَمِسُ أَلْفُ مَلَكٍ عِلْمَهُ وَمَا تَدْرِكُ أَبْصَارُهُ ۖ وَهُوَ يُدْرِكُ الْبَصَرَ وَهُوَ يُعْلَمُ الْغُيُوبَ”⁵⁹ Mümin erkeklere söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Bu onlar için daha arındırıcıdır. Allah onların bütün yaptıklarından haberdardır. Mümin kadınlara da söyle, gözlerini haramdan sakınsınlar ve iffetlerini korusunlar. Dışarıda kalanlardan başka ziynetlerini göstermesinler. Başörtülerini yakalarının üzerinden bağlasınlar. Kocaları, babaları, kocalarının babaları, kendi oğulları, kocalarının oğulları, erkek kardeşleri, erkek kardeşlerinin oğulları, kız kardeşlerinin oğulları, başka kadınlar, hizmetlerinde bulunan köleleri ve câriyeleri, cinsel arzusu bulunmayan erkek hizmetçiler, kadınların cinselliklerinin farkında olmayan çocuklar dışında kimseye süslerini göstermesinler. Yürürken, gizledikleri süsleri bilinsin diye ayaklarını yere vurmasınlar. Ey müminler! Hepiniz Allah’a tövbe edin, umulur ki kurtuluşa erersiniz!”⁵⁹ ayeti ile men etmiştir. Bu ayetin ifadesi gereğince ne mü’min erkek ne de kadın, ne sosyal medyada ne de başka yerde buna benzer paylaşım yapması mümkün değildir.

Sosyal medyanın sunduğu iletişim kolaylığı, zina da dâhil olmak üzere aile saadetine zarar verecek hatta boşanmaya kadar gidecek problemlere neden olmaktadır. Hâlbuki Allah, *“وَلَا تَقْرَبُوا الزَّوْجَ إِنَّهُ كَانَ فَاحِشَةً ۖ وَسَاءَ سَبِيلًا”* “Zinaya yaklaşmayın! Çünkü o hayâsızlıktır, çok kötü bir yoldur”⁶⁰, *وَالَّذِينَ هُمْ لِأُفْزُوجِهِمْ*, *“Onlar ki, ırzlarını korurlar..”*⁶¹ ayetleri ile zina ve türevleri hatta ona götürecek tüm yollar kapatmıştır. Nitekim yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçlar da bize, sosyal medyanın zina ve zinaya bağlı boşanmalara neden olduğunu göstermektedir.⁶²

Sonuç ve Öneriler

Peygamber (as) ve birçok sahabeyi sıkıntıya sokan, bireysel ve toplumsal hatalara hatta siyasi gruplaşmalara neden olan ifk hadisesi, önceden planlanmış bir hadise olmayıp olayın tarihi seyrine göre sonradan planlanmış sinsi bir eylemdir. Bu olayda birçok masum insanın kişilik hakları çiğnenmiş ve mağdur edilmişlerdir. Aslı olmayan haberlere karşı müslümanca bir tavrın

⁵⁹ Nûr suresi, 31/30-31

⁶⁰ İsrâ suresi, 17/32

⁶¹ Mü’minûn Suresi, 23/5

⁶² Örnek olarak bkz. www.sabah.com.tr/yasam/2018/12/06/televizyonda-tanistigi-esini-birakip-internette-tanistigi-kisiyle-kacti Erişim Tarihi: 07.12.2018

nasıl olması gerektiği ifk hadisesi ile ortaya konmuş, İslam dünyasında kendisini gösteren yeni tip düşman ve onun algı oyunlarına karşı daha tedbirli olunması gerektiği anlaşılmıştır.

İfk hadisesinde, siyasi rant ve çıkarlar için merkezi idarenin üstünlüğüne dayalı üniter devlet anlayışına yöneltilmiş bir tehdit bulunmaktadır. Bu amaçla en tepede bulunan Peygamber (as), eşi Aişe ve Hz. Ebubekir seçilmek sureti yeni kurulan İslam devleti itibarsızlaştırılmak istenmiştir. Medine gibi günün şartlarına göre küçük bir bölgede gerçekleştirilen bu hain saldırının benzerleri sosyal medya üzerinden daha fazla sayıda gerçekleşmekte olduğundan, ilkeli insanların vatan, millet din gibi insanları bir araya getirebilen paydalar etrafında toplanması ve buna göre bir davranış biçimi geliştirmeleri büyük önem arz etmektedir.

Sürekli imtihana tabi tutulduğumuz dünya hayatında, insanların davranışları, söylemleri, bakışları hatta toplumda bıraktıkları imajları ile birçok insanın dolaylı bir yolla mağduriyetine sebep oldukları düşünüldüğünde Müslümanca bir duruşun oldukça önemli olduğu da ortaya çıkacaktır ki bu duruşun şeması bu olay üzerine nazil olan Nur suresinin 22. Ayeti ile çizilmiştir.

Kitle iletişim araçlarının hayatımıza girmesi ile beraber yalan haber neşri toplumda önemli bir yere sahip olmuştur. Bir kişinin siyasal ya da toplumsal anlamda elde edeceği çıkarlar üzerine ürettiği yalanlar sosyal medya kullanıcılarının ilkesiz haber paylaşımları nedeni ile bir anda birçok insana ulaşabilmektedir. Bu nedenle sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlarda neyin, nasıl söylendiği büyük bir öneme haizdir. Bu noktada haber paylaşımlarında göz önünde tutulması gereken en temel ilke doğru haber olmalıdır. Zira çarpıtılmış haber ya da bir başka ifade ile haberin görünen gerçekliğe aykırı olarak verilmesi gerek bireysel gerekse toplumsal anlamda birçok mağduriyetlere sebep olmaktadır.

İfk hadisesinde iftirayı atanlar, buna kasıtlı ya da kasıtsız destek olanlar, taraf olanlar ile iftiraya konu olan Hz. Aişe ve Safvân bir imtihana tabi tutulmuşlardır. Bu imtihanın kazananları ve kaybedenleri olacağından duruşumuzu netleştirmek durumundayız. Bütün bunlardan anlaşıldığı üzere;

Ahlak, toplumsal düzenin sağlanması ve sağlıklı bir hayat için zorunlu bir şarttır.

İslam'a göre insan kıymetlidir. Toplum sahip olduğu dinamizm ve hareket kabiliyeti ile önemli bir yere sahiptir. Bu nedenle insanlara sahip oldukları bu dinamizmi hatırlatacak projeler mutlaka üretilmelidir.

Günümüz teknoloji çağında hızla gelişen iletişim sektörü içerisinde sosyal medya, içeriği, hızı ve etkileyici görsel dünyası ile insanlığı etkisi altına almakta ve toplumun zihniyet, tutum ve davranışlarının değişiminde etkili olmaktadır.

İletişim teknolojileri sağlıklı kullanıldığı takdirde faydadan ârî olduğunu söylemek elbette imkânsızdır. Ancak günümüzde sağlıklı bir kullanım olduğunu söylemek de güç gözükmemektedir.

Sosyal medya, toplumun ahlakı üzerinde olumsuz etkilere sahiptir. Özellikle gençler bedensel, zihinsel ve ruhsal anlamda sosyal medyanın olumsuz etkisine maruz kalmaktadır.

İnternet ve sosyal ve medya toplumda, bağımlılığa bağlı patolojik sorunlar yaşanmasına sebep olmakta, onları amaçlarından uzaklaştırmakta, hedeflerini yitirtmekte, kişisel özelliklerini ve kabiliyetlerini yok ederek kendilerine yabancılaşmalarını sağlamaktadır.

Sosyal medya, toplumun ahlakını dejenere etmekte, zaman ve mekân bilincini yok ederek birkaç metrekafe alana hapsetmektedir. Bu durum ise ailevi ilişkileri zayıflatmakta, örf, âdet ve geleneklere yabancılaştırmakta ve toplumu ütöpik bir hayalin içine itmektedir. Böylelikle yaşadıkları hayatın öznesi olması arzulanan insan, hayatın her alanında istismarın nesnesi haline getirilmektedir.

Sosyal medya üzerinden yapılan paylaşımlar, toplumun mahremiyet duygularını yok etmekte, din, örf ve adetlerin belirlediği ahlaki ilkeleri yok hükmünde kabul etmesine sebep olmaktadır.

Sosyal medya kullanıcılarına medya okuryazarlığı eğitimi mutlaka verilmelidir.

Sosyal medya üzerinden dini ve ahlaki değerlere önem veren platformlar toplumun dikkatini çekecek şekilde yeniden tasarlanmalıdır.

İnternet ve sosyal medya ağları üzerinden paylaşım yaparken çok dikkatli olunmalıdır. Bu anlamda İslam'ın öğretileri esas alınmalıdır.

İnternet ve sosyal medya ağları üzerinden elde edilen içerikler, farklı ve güvenilir kaynaklardan tespit edilmeden doğruluğuna karar verilmemeli ve paylaşılmamalıdır.

İnternet ve sosyal medya üzerinde özellikle din ile ilgili alanlarda ciddi bilgi kirliliği bulunmaktadır. Bu nedenle elde edilen bilgi hemen mutlak doğru gibi kabul edilmemeli güvenli kaynaklara teyit ettirilerek gereği yapılmalı ya da paylaşılmalıdır.

Toplumsal ilişkilerde sanal ilişkiler yerine yüz yüze ilişkiler tercih edilmeli, ilişkilerde İslami emir ve yasaklara dikkat edilmelidir.

Kaynakça

yasam/2018/12/06/televizyonda-tanistigi-esini-birakip-internette-tanistigi-kisiyle-kacti.
(2018, 07 12). 2018 tarihinde www.sabah.com.tr. adresinden alındı.

- Aksu, Ali, *İfk Hadisesi Üzerine Bir Değerlendirme (Sebepleri ve Sonuçları Açısından)*. Cumhuriyet İlahiyat Dergisi. Haziran-2004.
- Algül, Hüseyin, *İslam Tarihi*. İstanbul, 1986.
- Alûsî, Şihâbud'din Muhammed b. Abdîlâh *Rûhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm*. Thk. Abdu's-Selam Abdu's-Şâfi, Beyrut, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, 1415.
- Aslan, Nâsi, *Sünnetin Günümüze Taşınması*, Ankara, 2000, 2003.
- Baş, Mustafa, *Evrensel Değerlerin Toplum Eğitimiindeki Yeri Ve Hz. Muhammed'in Eğitimciliği*, 2. Uluslararası Osmaneli Sosyal Bilimler Kongresi, 12-13-14 Ekim 2016
- Begavî, Ebû Muhammed Muhyissünne el-Hüseyn b. Mes'ûd b. Muhammed el-Ferrâ', *Me'âlimü't-tenzîl fî Tefsîri'l-Kur'ân (Tefsîru'l-Begavî)*, Dü., A. el-Mehdî, Beyrut, 1420.
- Suyûtî, Celâled'dîn, Abdurrahman b. Ebî Bekr, *ed-Dur'ru'l-Mensûr*, Beyrut, Dâru'l-Fikr, (trs).
- Çömllekci, Mehmet Fatih, *Sosyal Medyada Dezenformasyon Ve Haber Doğrulama Platformlarının Pratikler*, 2019.
- Ebû İshâk, Ahmed b. Muhammed b. İbrâhim es-Sa'lebî, *el-Kesfu ve'l-Beyân an Tefsîri'l-Kur'ân*, Beyrut, Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, 2002.
- er-Râzî, Zeynüd'dîn Ebu Abdullah Muhammed b. Ebîbekr b. Abdî'l-Kâdir el-Hanefî, *Muhtârû's-Sihâh*, (Thk. Yusuf eş-Şeyh Muhammed), Beyrut, Mektebetü'l-asriyye, 1999.
- es-Süheyli, Abdurrahman, *er-Ravzu'l-Unûf fî Şerhi's-Sîreti'n-Nebîyyi li İbn Hişam*, thk. Abdurrahman el-Vekîl, Trs.
- ez-zebîdî, Muhammed b. Muhammed Abdu'r-Rezzâk el-Huseyin, *Tâcu'l-Arûs min Cevâhiri'l-Kâmûs*, Thk. Topluluk, dâru'l-Hedâye, trs.
- Fahreddin Râzî, Ebu Abdullah Muhammed b. Ömer b. Hüseyin, *et-Temîmî, Mefâtîhu'l-Gayb (Tefsîru'l-Kebîr)*, Beyrut, 1420.
- Fayda, Mustafa, *İfk Hadisesi" TDV*. İstanbul, İslam Ansiklopedisi, 2000.
- Ferâhidî, Ebu Abdurrahman el-Halîl b. Ahmed b. Amr b. Temîm, *Kitâbu'l-Ayn*, Thk. M. el-Mahzûmî, Dâru Mektebetü Hilâl, Trs.
- Haberli, Mehmet, *Sosyal Medyada Dini İnanç ve Ahlaki Değerlerin Dejenereasyonu Üzerine Bir Değerlendirme*. Karabük Üniversitesi I. Uluslararası İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırma Kongresi, 23-25 Kasım 2018.
- İbn Atiyye, Ebû Muhammed Abdülhak b. Gâlib b. Abdurrahmân b. Gâlib el-Muhâribî el-Gırnâtî el-Endelûsî, *el-Muhârrerü'l-vecîz fî tefsîri'l-kitâbi'l-'azîz*. Thk. Abdu's-Selam Abdu's-Şâfi, Beyrut. (1422).
- İbn Kesîr, Ebu'l-Fedâ İsmail b. Kesîr el-Kureyşî el-Basrî *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm*. (T. S. Selâme, Dü.) Dâru Tayyibetin gi'n-Neşr, 1999.
- İbn Manzûr, Muhammed b. Mukrim Ali Ebu'l-Fadl Cemâlüd'dîn, *Lisânu'l-Arap*. Beyrut, Dâru Sâdr, 1414.
- Kara, Seyfullah, *İfk Olayının Etkileri ve Olayla İlgili Ortaya Konan Tavrılar*. Atatürk İlahiyat dergisi, 15 Haziran 2001.
- Koçyiğit, Talat, *Abdullah b. Übeyy*, İstanbul, DİA, 1988.
- Kurebî, İbrahim b. İbrahim, *Merviyâtü Gazveti Bêni Mustalik*, Medine, trs.
- Oyman, Nihat, *Sosyal Medya Dindarlığı*, KSÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi, 2016.
- Râzî, İbn Ebî Hâtim, E. M.-T. (tarih yok). *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm li İbn-i Ebî Hâtim*. (t. M. Tayyib, Dü.) Suudi Arabistan.

- Râzî, İbn Ebî Hâtîm, Ebu Muhammed Abdurrahman b. Muhammed b. İdrîs b. Münzir et-Temîmî, *Tefsîru'l-Kur'ânî'l-Azîm li İbn-i Ebî Hâtîm*, thk.Es'ad Muhammed Tayyib, Suudi Arabistan,Trs. Sa'd, İbn-i, *et-Tabakâtü'l-Kübrâ*. Beyrut, 1985.
- Sarıçam, İbrahim, Hz. Ebu Bekir. Ankara ,(1996).
- Semerkindî, ebu'l-Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrahim, *Bahru'l-Ulûm*, Trs. Sezikli, Ahmet, Hz. *Peygamber Devrinde Nifak Hareketleri*, Ankara ,1994.
- Şuhbe, Muhammed Ebu, *es-Sîretü'n-Nebeviyye fî Dav'i'l-Kur'an ve's-Sünne*. Beyrut , 1992.
- Tabatabâî, Muhammed Hüseyin, *el-Mîzân fî Tefsîri'l-Kur'ân*. Şebeketü'l-Fikr. (trs).
- Taşkıran, Hatun Boztepe, *Algı Yönetimi*, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Açık Ve Uzaktan Eğitim Fakültesi, trs.
- Tunç, Ahmet, *Algı Üzerine yönetsel Bir Anlayış: Algının Yönetimi* (Cilt Vol 3). International Journal Of Disciplines Economics & Administrative Sciences Studies. (2003).
- Türkoğlu, Hülya Semiz, *Sosyal Medya Üzerinden Mahremiyet Farkındalığı ve Değişimin Ölçülenmesine Yönelik Bir Araştırma*. İstanbul University Journal of Communication Sciences, 2018.
- Tzu, Sun, *Savaş Sanatı*. (Çev. Demir, Çev.) Kastaş Yayınları, 2003.
- Yalçın, Hasan Basri, *Asimetrik Savaş Fırat Kalkını Zeytin dalı Barış Pınarı*. İstanbul Seta Yay.,2020.
- Zemahşerî, Ebu'l-Kâsım Carullah Mahmud b. Ömer, *el- Keşşâf an Hakâiki Çavamudı't Tenzîl*. Beyrut, Dâru'l-Kitâbi'l-Arabiyye, 1407.

A Qur'anic Evaluation on Social Media and Sharing

(Extended Abstract)

The event of ifk, which put the Prophet (pbuh) and many of his companions in trouble and caused individual and social mistakes and even political groupings, is not a pre-planned event, but an insidious action planned later according to the historical course of the event. In this incident, the personal rights of many innocent people were violated and they were victimized. How a Muslim attitude should be towards false news has been revealed with the incident of ifk, and it has been understood that it is necessary to be more cautious against the new type of enemy and its perception games that show itself in the Islamic world.

In the ifk incident, there is a threat to the unitary state understanding based on the supremacy of the central government for political profits and interests. For this purpose, the Prophet (pbuh), his wife Aisha and Hz. The newly established Islamic state was tried to be discredited by the election of Ebubekir. It is of great importance for principled people to gather around denominators such as homeland, nation and religion that can bring people together and develop a behavior accordingly, since the similarity of this treacherous attack,

which was carried out in a small region such as Medina, is taking place in greater numbers on social media.

Considering that in the worldly life where we are constantly tested, people's behaviors, discourses, looks and even the images they leave in the society are thought to cause many people to suffer indirectly, and it will be revealed that a Muslim stance is very important, and the scheme of this stance is the 22nd verse of the Surah Nur, which was revealed on this event. drawn with.

With the introduction of mass media into our lives, the publication of fake news has had an important place in society. The lies that a person produces on political or social interests can reach many people at once due to unprincipled news sharing of social media users. For this reason, it is of great importance that what and how is said in the shares made on social media. At this point, the most basic principle to be considered in news sharing should be the right news. Because distorted news, or in other words, the reporting of the news contrary to the apparent reality causes many grievances, both individually and socially.

Considering that in the worldly life where we are constantly tested, people's behaviors, discourses, looks and even the images they leave in the society are thought to cause many people to suffer indirectly, and it will be revealed that a Muslim stance is very important, and the scheme of this stance is the 22nd verse of the Surah Nur, which was revealed on this event. drawn with.

With the introduction of mass media into our lives, the publication of fake news has had an important place in society. The lies that a person produces on political or social interests can reach many people at once due to unprincipled news sharing of social media users. For this reason, it is of great importance that what and how is said in the shares made on social media. At this point, the most basic principle to be considered in news sharing should be the right news. Because distorted news, or in other words, the reporting of the news contrary to the apparent reality causes many grievances, both individually and socially.

Those who slandered in the event of ifk, those who supported it intentionally or unintentionally, those who took sides and Hz. Aisha and Safwan were put to a test. Since this test will have winners and losers, we have to clarify our stance. As can be seen from all this;

1. Morality is a necessary condition for maintaining social order and a healthy life.
2. According to Islam, people are valuable. The society has an important place with its dynamism and mobility. For this reason, projects that will remind people of this dynamism they have must be produced.

3. In today's technology age, in the rapidly developing communication sector, social media influences humanity with its content, speed and impressive visual world and is effective in changing the mentality, attitude and behavior of the society.

4. Of course, it is impossible to say that communication technologies are free of benefits if they are used properly. However, it seems difficult to say that it is a healthy use today.

5. Social media has negative effects on the morality of society. Especially young people are exposed to the negative effects of social media in the physical, mental and spiritual sense.

6. Internet and social media cause pathological problems related to addiction in society, distract them from their goals, make them lose their goals, and alienate them from themselves by destroying their personal characteristics and abilities.

7. Social media degenerates the morality of the society, destroys the awareness of time and space and confines it to a few square meters. This situation weakens family relations, alienates the customs and traditions, and pushes the society into a utopian dream. Thus, the person who is desired to be the subject of the life they live is turned into the object of abuse in all areas of life.

8. Sharing on social media destroys the sense of privacy of the society and causes it to accept the moral principles determined by religion, customs and traditions as null and void.

9. Media literacy training should be given to social media users.

10. Platforms that give importance to religion and moral values on social media should be redesigned to attract the attention of the society.

11. One should be very careful when sharing over the internet and social media networks. In this sense, the teachings of Islam should be taken as a basis.

12. Content obtained over the internet and social media networks should not be decided and shared without being determined from different and reliable sources.

13. There is serious information pollution on the internet and social media, especially in religion-related areas. For this reason, the information obtained should not be accepted as absolute truth, but should be confirmed by reliable sources and necessary action should be taken or shared.

14. Face-to-face relations should be preferred instead of virtual relations in social relations, and Islamic orders and prohibitions should be observed in relations.